והושיבו ישיבה לאחר שלשים יום שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא חנינא בר חמא ישב בראש: אל תספדוני בעיירות: סבור מינה משום טרחא הוא דקאמר כיון דחזי דקספדי בכרכים וקאתו כולי עלמא אמרו שמע מינה משום יקרא הוא דקאמר [א]הושיבו ישיבה לאחר שלשים יום דלא עדיפנא ממשה רבינו דכתיב [1]ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום תלתין יומין ספדין בימנא ולילא מכאן ואילך ספדו בימנא וגרסי בליליא או ספדו בליליא וגרסי בימנא [ב]עד דספדי תריסר ירחי שתא ההוא יומא דאשכבתיה דרבי נפקא בת קלא ואמרה כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העוה"ב ההוא כובס כל יומא הוה אתי קמיה ההוא יומא לא אתא כיון דשמע הכי סליק לאיגרא ונפל לארעא ומית יצתה בת קול ואמרה אף ההוא כובס מזומן הוא לחיי העולם הבא: שמעון בני חכם: מאי קאמר הכי קאמר [ג]אע"פ ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא אמר לוי צריכא למימר אמר רבי שמעון בר רבי צריכא לך ולמטלעתך מאי קשיא ליה הא קרא קאמר [2]ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור [ד]ההוא ממלא מקום אבותיו הוה ורבן גמליאל אינו ממלא מקום אבותיו הוה ורבי מאי טעמא עבד הכי נהי דאינו ממלא מקום אבותיו בחכמה [ה]ביראת חטא ממלא מקום אבותיו הוה: חנינא בר חמא ישב בראש לא קיבל רבי חנינא שהיה ר' אפס גדול ממנו שתי שנים ומחצה יתיב רבי אפס ברישא ויתיב רבי חנינא אבראי ואתא לוי ויתיב גביה נח נפשיה דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא ולא הוה ליה ללוי איניש למיתב גביה וקאתא לבבל והיינו דאמרי ליה לרב [א]גברא רבה אקלע לנהרדעא ומטלע ודריש כלילא [י]שרי אמר שמע מינה נח נפשיה דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא ולא הוה ליה ללוי איניש למיתב גביה וקאתא ואימא רבי חנינא נח נפשיה ור' אפס כדיתיב יתיב ולא הוה ליה ללוי איניש למיתב גביה וקאתא איבעית אימא לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה ואי בעית אימא כיון דאמר ר' חנינא בר חמא ישב בראש לא סגי דלא מליך דכתיב בהו בצדיקים [3]ותגזר אומר ויקם לך והא הוה ר' חייא נח נפשיה והאמר ר' חייא אני ראיתי קברו של רבי והורדתי עליו דמעות איפוך והאמר רבי חייא אותו היום שמת רבי בטלה קדושה איפוך והתניא כשחלה רבי נכנס ר' חייא אצלו ומצאו שהוא בוכה אמר לו רבי מפני מה אתה בוכה והתניא מת מתוך השחוק סימן יפה לו מתוך הבכי סימן רע לו [ב]פניו למעלה סימן יפה לו פניו למטה סימן רע לו פניו כלפי העם סימן יפה לו כלפי הכותל סימן רע לו פניו ירוקין סימן רע לו פניו צהובין ואדומים סימן יפה לו מת בע"ש סימן יפה לו במו"ש סימן רע לו מת בערב יוהכ"פ סימן רע לו במוצאי יוהכ"פ סימן יפה לו מת מחולי מעיים סימן יפה לו [ג]מפני שרובם של צדיקים מיתתן בחולי מעיים א"ל אנא אתורה ומצות קא בכינא איבעית אימא איפוך ואיבעית אימא [ד]לעולם לא תיפוך ר' חייא עסוק במצות הוה ורבי סבר לא אפגריה והיינו [ה]דכי הוו מינצו ר' חנינא ור' חייא א"ל ר' חנינא לר' חייא בהדי דידי מינצת דאם חס ושלום נשתכחה תורה מישראל מהדרנא ליה מפלפולי א"ל ר' חייא אנא עבדי דלא משתכחה תורה מישראל דאייתינא כיתנא ושדיינא ומגדלנא נישבי וציידנא טביא ומאכילנא בישרא ליתמי ואריכנא מגילתא ממשכי דטביא וסליקנא למתא דלית בה מקרי דרדקי וכתיבנא חמשא חומשי לחמשא ינוקי ומתנינא שיתא סידרי לשיתא ינוקי לכל חד וחד אמרי ליה אתני סידרך לחברך והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשה חייא א"ל ר"ש ב"ר אפילו ממך א"ל אין א"ל רבי ישמעאל ברבי יוסי אפילו מאבא א"ל חס ושלום לא תהא כזאת בישראל אמר להן לבני קטן אני צריך נכנס ר' שמעון אצלו מסר לו סדרי חכמה אמר להן לבני גדול אני צריך נכנס רבן גמליאל אצלו ומסר לו סדרי נשיאות אמר לו בני נהוג נשיאותך [ו]ברמים [ו]זרוק מרה בתלמידים איני והא כתיב [4]ואת יראי ה' יכבד ואמר מר [ז]זה יהושפט מלך יהודה [ז]כשהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו רבי רבי מרי מרי לא קשיא הא בצינעא הא בפרהסיא תניא רבי מוטל בציפורי ומקום מוכן לו בבית שערים [ח]והתניא [5]צדק צדק תרדף הלך אחר ר' לבית שערים [ט]ר' בבית שערים הוה אלא כיון דחלש אמטיוהי לציפורי

דמדליא

והושיבו ישיבה. לעסוק בתורה: **לאחר שלשים יום.** של פטירתי מיד ולא תהיו עסוקין בהספד: **שמעון בני חכם.** הוא. ולקמן פריך מאי קאמר: **חנינא בר חמא ישב בראש.** הישיבה: **סבור מינה משום טורח.** דבני כפרים דסמיכו לעיירות ואתו למספדיה. כיון דחזו דקא אספדוהו בכרכין וקא אתו כולי עלמא מעיירות ומכפרים אמרי משום יקרא הוא דקאמר: **יומא דאשכבתיה.** יום פטירתו: **צריכא למימר.** דר"ג דבכור הוי נשיאה: **לך ולמטלעתך.** פסח היה כדאמרינן בעלמא (סוכה דף נג.) לוי אחוי קידה ואטלע: **מאי קשיא ליה.** לר"ש ברבי דאמר צריכא למימר אמאי צריכא הא קרא כתיב: **ההוא ממלא מקום אבותיו הוה.** כלומר אין באחיו חשוב ממנו אבל כאן הרי אחיו חכם ממנו: **יתיב רבי חנינא אבראי.** חוץ לבית המדרש שלא היה נכפף לר' אפס: **וקאתא.** לבבל: **כלילא שרי.** לנאת בה בשבת מאי טעמא מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא בפרק במה אשה יוצאה (שבת דף נט:): **מיכף הוה כייף ליה.** קודם שיגלה ממקומו אבל לר' חנינא לא כייף: **והא הוה ר' חייא.** ולמנייה רבי ראש ישיבה: **קברו של רבי.** ארונו של רבי הורדתי עליו דמעות: **בערב שבת סימן יפה.** שיכנס למנוחה מיד: **במוצאי יוהכ"פ.** נמחלו עוונותיו וסימן יפה לו: **לא אפגריה.** לא אבטלי' ממלות: **שדיינא.** זרענא: **ומגדלנא נישבי.** מקלע אני מכמורת. ודומה לו אין פורסין נשבין ליונים (ב"ב דף כג.): **וציידנא טביי.** צביים: **ואריכנא מגילתא.** ומתקן אני קלפים. אריכנא לשון תיקון כדאמר במסכת סוכה (דף מד:) אריך או לא אריך כלומר מתוקן או אינו מתוקן ובס' עזרא (סימן ד) נמי כתיב וערות מלכא לא אריך לנא למחזא: **לא תהא כדבר הזה בישראל.** כלומר שלא אומר כדבר זה לעולם: **נהוג נשיאותך ברמים.** שתהא יושב בין הגדולים: **זרוק מרה.** אימה. שתהא אימתך עליהם: **בצינעא.** מכבד כל אחד ואחד: **בפרהסיא.** מטיל עליהם אימה להודיע נשיאותו: **רבי מוטל.** בחליו בצפורי ומקום קברו מוכן לו בבית שערים:

דמדליא

מזומן לחיי העולם הבא. תימה והלא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ופירש הרב ר' מאיר כל היכא דאמר מזומן לחיי העולם הבא היינו בלא דין ובלא יסורין: **אותו** היום שמת רבי בטלה קדושה. שהיו קורין אותו רבינו הקדוש [י]והא דתניא בשילהי סוטה (דף מט.) משמת ר' בטלה ענוה ויראת חטא ל"ל קדושה בכלל והרב רבי חיים כהן היה אומר אילמלי הייתי כשנפטר ר"ת הייתי מטמא לו דהאי בטלה קדושה דקאמר הכא היינו קדושת כהונה וכן מוכח מדקאמר אותו היום משמע אותו היום דוקא ותו לא ובהדיא אמר בירושלמי דמס' ברכות בפ' מי שמתו דכשמת רבי אמרו אין כהונה היום ואין נראה לרבי דכמדומה לרבי דהתם מיירי בטומאת בית הפרס דרבנן אבל טומאה דאורייתא לא:

ומנח

עין משפט נר מצוה

כה א ב מיי' פי"ג מהל' אבל הלכה י סמג עשין דרבנן ב טוש"ע י"ד סימן שמד סעיף ב:

כו ג ד ה מיי' פ"ד מהל' כלי המקדש הלכה כ ופ"א מהלכות מלכים הלכה ז סמג עשין קטו טוש"ע י"ד סימן רמד סעיף יח וסימן רמה סעיף כב בהג"ה:

כז ו מיי' פי"ט מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שג סעיף ה:

כח ז מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ה טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יא:

מוסף רש"י

ויתיב רבי חנינא אבראי. מתוך שהיה ר' חנינא חשוב לא נכנס לבית מדרשו והיה יושב בחוץ ומשום כבודו ישב לו לוי אצלו (שבת נט:). **ולא הוה ליה ללוי כו' וקאתא לבבל.** שלא היה רבי חנינא גדול הימנו, לא בתורה ולא בשנים ולא ניכף ליה לוי, ובא לכאן (שם). **לוי לר' אפס מיכף הוי כייף ליה.** שהרי זקן ממנו (שם). **מחולי מעיים.** שמתייסרין ביסורין ומתמרקין עונותיהן (שבת קיח:). **ר' חנינא.** ב"ר חמא (ב"מ פה:). **דאייתינא כיתנא ושדיינא.** זורע אני זרעוני פשתן, שדיינא, משליך (שם). **ומגדלנא נישבי.** וקולע אני ממנו רשתות ומכמורות (שם). **וציידנא טביא.** ואני צד צביים (שם). **ואריכנא מגילתא.** ומתקן אני מעורותיהם קלפים (שם). **חמשא חומשי לחמשא ינוקי.** לכל אחד ספרו (שם). **ומתנינא.** על פה (שם).

מסורת הש"ס

א) שבת נט., **ב)** [אדר"נ פרק כה], **ג)** [שבת קיח:], **ד)** [בע"י ליתא תיבות לעולם לא תיפוך], **ה)** ב"מ פה:, **ו)** [יש גורסין בדמים עיין ערוך ערך דם ב], **ז)** [מכות כד.], **ח)** סנהדרין לב:, **ט)** בע"י ליתא תיבות רבי בבית שערים הוה, **י)** [שבת קיח:],

תורה אור השלם

1. וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְכִי אֵבֶל מֹשֶׁה: דברים לד ח
2. וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבִיהֶם מַתָּנוֹת רַבּוֹת לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְמִגְדָּנוֹת עִם עָרֵי מְצֻרוֹת בִּיהוּדָה וְאֶת הַמַּמְלָכָה נָתַן לִיהוֹרָם כִּי הוּא הַבְּכוֹר: דברי הימים ב כא ג
3. וְתִגְזַר אוֹמֶר וְיָקָם לָךְ וְעַל דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר: איוב כב כח
4. נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֶת יִרְאֵי יְיָ יְכַבֵּד נִשְׁבַּע לְהָרַע וְלֹא יָמִר: תהלים טו ד
5. צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: דברים טז כ

גליון הש"ס

גמ' כשהיה רואה ת"ח. בילקוט מלכים ב' א' סי' רכ"ד אית' תנא דבי אליהו מ"מ זכה אליהו ז"ל שהחיה את המת לפי שעשה וכו' וכשהיה רואה ב"א צדיקים היה מגפפן ומחבקן ומנשקן: